

Sygn. akt II PZ 2/10

POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z powództwa K. G.

przeciwko Ministerstwu Gospodarki w Warszawie

o wynagrodzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 marca 2010 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Apelacyjnego

z dnia 10 grudnia 2009 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z 10 grudnia 2009 r., w związku z wnioskiem K. G. w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 26 sierpnia 2009 r., zwolnił powoda od kosztów sądowych częściowo (w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej ponad kwotę 1 000 zł), w pozostałym zakresie wnioszek oddalając.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny podkreślił, że w skardze kasacyjnej K. G. wniósł o zwolnienie go od należnej od skargi opłaty sądowej 2 579 zł. W oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania powód wskazał, że prowadzi wraz z żoną wspólne gospodarstwo domowe. Posiadany majątek to mieszkanie (spółdzielcze własnościowe prawa do lokalu o

powierzchni 48 m²) oraz samochód Chevrolet Lacetti wykorzystywany do prowadzenia działalności gospodarczej (Taxi). Samochód stanowi współwłasność Santander Consumer Bank (zabezpieczenia spłaty kredytu udzielonego na jego zakup). Źródłem utrzymania powoda jest dochód z działalności gospodarczej (od 1 000 do 1 200 zł na miesiąc). Roczny dochód z tytułu świadczeń emerytalno-rentowych to 14 955,56 zł, dochód ze stosunku pracy to 3 527,83 zł (zeznanie podatkowe za 2008 r.). Powód wskazał, że ponosi comiesięczne opłaty: za mieszkanie (ok. 600 zł), rata kredytu za samochód (820 zł), wydatki związane z leczeniem i rehabilitacją skomplikowanego złamania nogi (10 000-15 000 zł).

Sąd Apelacyjny uznał, że pomimo stosunkowo niewielkich bieżących dochodów sytuacja powoda pozwala na poniesienie ciężaru częściowej opłaty od skargi kasacyjnej.

Zaznaczono, że na stronie inicjującej proces spoczywa zasadniczy obowiązek ponoszenia kosztów tego postępowania i czynienia w tym celu stosownych przygotowań. Udzielane poprzez objęcie instytucją zwolnienia od kosztów wsparcie ze środków publicznych jest uprawnieniem wyjątkowym, które służy zabezpieczeniu prawa do sądu osobom ubogim. Zwolnienie od kosztów sądowych (w całości albo w części) warunkowane być musi uprzednim wykorzystaniem przez stronę własnych możliwości zarobkowych i zasobów majątkowych. Dopiero wyczerpane bądź też brak możliwości skorzystania z takich aktywów w celu poniesienia opłat sądowych, przy zachowaniu gwarancji finansowania własnych potrzeb życiowych na poziomie podstawowym, stanowić może podstawę do objęcia strony instytucją zwolnienia od kosztów. Obciążenie powoda obowiązkiem uregulowania całości należnej opłaty od skargi kasacyjnej przekraczałoby jego możliwości finansowe, stanowiąc w konsekwencji rzeczywistą przeszkodę w dochodzeniu praw na drodze sądowej.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że rozpoczynając postępowanie sądowe, powód winien liczyć się z ryzykiem procesowym niekorzystnych orzeczeń i czynić odpowiednie przygotowania w celu poniesienia kosztów, które związane są z inicjowaniem kolejnych faz postępowania.

Zakres udzielonego powodowi zwolnienia dostatecznie chroni jego prawo do sądu, bowiem ograniczony wymiar opłaty pozwala na partycypowanie w

kosztach sprawy bez narażenia możliwości zabezpieczenia potrzeb własnych i rodziny w wymiarze podstawowym. Instytucja zwolnienia od kosztów nie służy utrzymaniu przez stronę dotychczasowego poziomu życia, lecz uczynienie drogi sądowej realną.

Postanowienie zażaleniem zaskarżył wnioskodawca w części oddalającej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej. W tym zakresie postanowieniu zarzucono naruszenie przepisów postępowania, tj. 1) art. 100 ust. 2 i art. 102 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398, ze zm., dalej; ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) poprzez przyjęcie, że powód jest w stanie ponieść częściowo opłatę od skargi kasacyjnej w kwocie 1 000 zł bez należytego uwzględnienia w tym zakresie aktualnej sytuacji majątkowej powoda. Ponadto poprzez bezpodstawne przyjęcie, że powód powinien liczyć się z obowiązkiem ponoszenia kosztów sądowych i zabezpieczyć w tym celu stosowne środki finansowe, 2) art. 101 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez przyznanie jedynie częściowego zwolnienia od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej.

Wniesiono o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zwolnienie powoda od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej w całości.

W uzasadnieniu podkreślono, że pozew w niniejszej sprawie został wniesiony w 2001 r., kiedy zgodnie z art. 463 § 1 k.p.c. oraz art. 263 § 1 k.p. pracownik dochodzący roszczeń ze stosunku pracy nie miał obowiązku ponoszenia kosztów sądowych bez względu na wartość przedmiotu sporu. Wskazane wyżej przepisy zostały uchylone 2 marca 2006 r. Wówczas weszła w życie ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zmieniająca zasady ponoszenia opłat sądowych w sprawach z zakresu prawa pracy. Wprowadzono w tym zakresie częściową odpłatność, zależną od wartości przedmiotu sporu (art. 35 ust. 1 ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). 2 marca 2006 r. sprawa niniejsza znajdowała się na etapie postępowania przed sądem pierwszej instancji. Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z 28 lipca 2005 r. znajdowała do niej

zastosowanie dopiero od instancji wyższej (art. 149 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Wydany w niniejszej sprawie wyrok Sądu Okręgowego w zakresie oddalającym powództwo nie został przez powoda zaskarżony apelacją. Środek zaskarżenia wniósł pozwany w zakresie, w jakim roszczenie zostało uwzględnione.

Przyjęcie za trafne poglądu Sądu Apelacyjnego z zaskarżonego postanowienia oznacza, że K. G. ponosi negatywne konsekwencje tego, że postępowanie w niniejszej sprawie trwa od 2001 r. Wówczas pracownik dochodzący roszczeń z zakresu prawa pracy korzystał z nieograniczonego ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych.

Podkreślono też, że Sąd Apelacyjny nie kwestionuje podanej przez wnioskodawcę w oświadczeniu wysokości średniego miesięcznego dochodu. Nietrafne jest jednak twierdzenie, że konieczność jednorazowego poniesienia opłaty sądowej w wysokości 1 000 zł, która stanowi równowartość jednomiesięcznego dochodu wnioskodawcy, nie powoduje powstania sytuacji, w której nie ponosi on uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Obciążenie wnioskodawcy obowiązkiem uiszczenia 1000 zł stanowi istotne ograniczenie dostępu do sądu, a nawet jego uniemożliwienie.

Przepisy regulujące zasady zwalniania od kosztów sądowych w sprawach cywilnych nie uzależniają udzielenia go od tego, jakiego pisma dotyczy. Bez znaczenia jest więc, że skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie pełnomocnika powoda dotyczyło częściowego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi kasacyjnej. Sąd Apelacyjny zwolnił powoda od kosztów jedynie ponad kwotę jednego tysiąca złotych.

W zażaleniu podniesiono, że pozew został wniesiony w sprawie w 2001 roku, kiedy pracownik dochodzący roszczeń ze stosunku pracy nie miał obowiązku

ponoszenia kosztów sądowych. W roku 2006 weszły zaś w życie przepisy zmieniające zasady ponoszenia opłat sądowych.

Zdaniem Sądu Najwyższego zmiana przepisów nie może być w tym przypadku okolicznością, która samoistnie przesądza o konieczności całkowitego zwolnienia strony od ponoszenia kosztów sądowych. Bowiern w dacie wniesienia skargi kasacyjnej obowiązywały już przepisy obciążające pracownika obowiązkiem ponoszenia opłaty sądowej. Zwolnienie od kosztów z powodu zmiany przepisów byłoby możliwe jedynie w razie wprowadzenia przepisów przejściowych, które regulowałyby problem ponoszenia kosztów w sprawach wszczętych przed dokonaniem zmian. Natomiast w razie ich braku zwolnienie od kosztów odbywa się na obowiązujących aktualnie zasadach.

Zasady zwolnienia strony od kosztów sądowych są uregulowane w art. 100, 101 i 102 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.). Zgodnie z tymi przepisami sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości lub części, jeżeli strona jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów (art. 100 ust. 2 i art. 101 ust.1). Zwolnienia od kosztów sądowych może domagać się osoba fizyczna, która złożyła oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny (art. 102 ust. 1).

Od momentu wstąpienia Polski do Rady Europy przy interpretacji polskich przepisów powinno też być uwzględniane orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Z tego powodu wniosek o zwolnienie strony od kosztów powinien być rozpatrzony i uzasadniony szczególnie wnikliwie, a jego odrzucenie dokładnie uzasadnione, by nie mogło być potraktowane jako faktyczne odmówienie stronie prawa do sądu (art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka – Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284).

Sąd Apelacyjny szczegółowo rozważył i uzasadnił swoje rozstrzygnięcie dotyczące jedynie częściowego zwolnienia od kosztów. Wziął także pod uwagę, że powód osiąga niewielkie dochody bieżące. Jednak analiza sytuacji majątkowej powoda doprowadziła Sąd drugiej instancji do poprawnego wniosku, iż może on ponieść część opłaty od skargi kasacyjnej.

Sąd Apelacyjny trafnie stwierdził, że zwolnienie od kosztów jest uprawnieniem wyjątkowym. Sąd Najwyższy wyraził w tej kwestii pogląd, iż instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi w istocie pomoc państwa dla osób, które z uwagi na ich trudną sytuację materialną nie mogą uiścić kosztów bez wywołania uszczerbku w koniecznych kosztach utrzymania siebie i rodziny. Ubiegający się o taką pomoc winien więc w każdym przypadku poczynić oszczędności we własnych wydatkach. Do granic zabezpieczenia koniecznych kosztów utrzymania siebie i rodziny (postanowienie SN z dnia 24 września 1984 r., II CZ 104/84, LEX nr 8623). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, że dla wydatków związanych z prowadzeniem procesu strona powinna znaleźć pokrycie w swych dochodach przez odpowiednie ograniczenie innych wydatków nie będących niezbędnymi do utrzymania (postanowienie SN z dnia 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80, LEX nr 8257).

W związku z powyższym należało przyjąć, że zakres zwolnienia od kosztów nie pozbawił powoda prawa do sądu. Ograniczony wymiar opłaty pozwalał również na poniesienie części kosztów bez uszczerbku dla podstawowych potrzeb własnych i rodziny. Nie ulega wątpliwości, że konieczność częściowego poniesienia kosztów związanych z wniesieniem skargi kasacyjnej spowoduje dla powoda określone trudności. Należy jednak zgodzić się z poglądem Sądu Apelacyjnego, że instytucja zwolnienia od kosztów nie służy utrzymaniu dotychczasowego poziomu życia, lecz uczynienie drogi sądowej realną, poprzez indywidualizację należnej opłaty przy uwzględnieniu gwarancji potrzeb koniecznych wnioskodawcy i jego rodziny. Należy także zauważyć, że zwolnienie od opłat powoduje uszczuplenie dochodów państwa. Z tego powodu sąd rozpoznający wniosek powinien mieć na uwadze nie tylko realizację prawa do sądu, ale też interes państwa.

Z powyższych względów, na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c, orzeczono jak w sentencji.